

2. Analysis of the problem of intercultural communication in the conditions of cultural globalization, 2011.: с. 97-98; с. 240; веб-сайт. URL: https://old-zdia.znu.edu.ua/gazeta/VISNIK_45_128.pdf (дата звернення: 11.11.2022)

3. Інтернет-комунікація у житті індивіда: веб-сайт. URL: <https://sites.google.com/view/bezpecnyj-internet/можливості-інтернету/навчання-за-допомогою-мережі-інтернет> (дата звернення: 11.11.2022)

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-281-7-41>

Шийка С. В.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри журналістики та українознавства,
Національний університет водного господарства та
природокористування*

ІНТЕГРАЦІЙНІ ЗВ'ЯЗКИ УКРАЇНСЬКОГО АНТРОПОНІМА

Дослідження особливостей взаємозв'язку «власна особова назва – носій особового імені» в синхронічному та діахронічному вимірах і формування, на цій основі, окремих антропонімічних лексико-семантичних груп або фреймів виступає важливим фактором формування цілісної національної наукової антропонімічної системи і є проявом сучасних узагальнених, скоординованих і синергетичних європейських та світових інтеграційних процесів в українській історичній антропоніміці. Методика такого аналізу передбачає фіксацію пари «ім'я – особа, яка називається цим ім'ям» у певний історичний період, вивчення мотивації виникнення і використання особової назви, синхронізацію її з іншими лінгвістичними одиницями, а також з іменниками інших земель та соціально-історичних епох [9, с. 42; 10, с. 87]. Розглянемо з цих позицій ім'я Великої княгині Київської Ольги.

Давньоруську княгиню *Ольгу*, д.-рус. *Ольга* [5, с. 43] / *Солга* [5, с. 49] / *Олга* [6, с. 28] з династії Рюриковичів літописні джерела пов'язують з древлянською землею: *поимемъ жену его (Игора) Солгу за князь свои Маль* [5, с. 43]. Київська версія народження «праматері князів руських», висловлена І. Мицько, видається нам найбільш вірогідною [3, с. 8]. Інші, зокрема галицька та болгарська версії, мотивовані географічною назвою українського населеного пункту ймовірного місця народження правительки – с. Пліснеськ [4].

Антропонім *Ольга* традиційно в українському мовознавстві розглядається як жіноча форма чоловічого імені *Олег*, д.-рус. *Єлегъ / Олегъ*. В етимологічному словнику української мови зазначається, що особова назва *Ольга* походить від давньоскандинавського *Helga* [1, с. 183], утвореного від онімізації загального *helgi* ‘присвячений, священний, святий’. Піддаючи критичному аналізу норманське походження досліджуваного особового імені (пор. також *Олегъ, Игорь, Гьльбъ*), польський лінгвіст С. Роспанд не виключає можливість його індоевропейсько-славистичної структурної інтерпретації. Дослідник вважає, що д.-рус. *Ольга* належить до двочленної слов’янської структури: *indeclinabile + nomen*, тобто: *O-lъgъ, в якій другою частиною виступає субстантивований прикметник *lъgъ ‘легкий’ [7, с. 14]. Достовірність подібних етимологічних суджень, на нашу думку, підтверджується широким спектром використання імені на слов’янському мовному обширі, пор. білоруське *Вольга*, болгарське, македонське і сербо-хорватське *Олга*, польське, чеське і словенське *Olga*, російське *Ольга*, словацьке *Ol’ga* [1, с. 183]. Для повноти розгляду версій походження особової назви варто згадати і про можливі балтські витоки антропоніма < *aldas* ‘винагорода’ (пор. литовські імена *Ольгерд, Ольгимунт*) [4].

Зазначена семантика імені княгині *Ольга* – ‘свята’, ‘легка’, ‘винагорода’ символічно передає суспільну значимість особи-носія в давньоруській державі і «мотивує» її подальші дії, зокрема щодо запровадження християнства у Київській Русі. Із поширенням християнства актуалізується проблематика вибору другого особового імені особи за ознаками його суспільної значимості, моди і християнського заступництва. Другим іменем княгині Ольги було християнське ім’я *Олена*, д.-рус. *Єлена*: *бъ же има еи нарече^но въ крещении Єлена* [5, с. 49] / *бо имя ей наречево въ крещении Елена* [5, с. 29] і свідчило про покровительство святої цариці Олени. Етимологічно особова назва *Олена* походить від грецького *Helena*, утвореного ймовірно шляхом онімізації апелятива *helē* ‘сонячне світло’, *helenē* ‘смолоскип, світоч’ [8, с. 106].

Великій княгині Київській були притаманні мужність, сила і незламність. Рішучість і стійкість, а також мирна дипломатія дозволяли їй півтора десятиліття тримати владу в своїх руках. За силу, розум і намір запровадження християнства у 1547 році вона була канонізована до лику святих [2].

Вшанування княгині Ольги на давніх українських землях, як зазначає український історик І. Мицько, розпочалось вже за часів її онука Володимира Святославовича, «який переніс поховання баби до

збудованої ним Десятинної церкви». Ярослав Мудрий присвятив славі прабабі «цикл фресок на сходових вежах збудованого ним київського Софійського собору» [3, с. 3].

Поширенню переказів про княгиню Ольгу в Європі сприяли доньки Ярослава Мудрого та їх нащадки. У тамтешніх аналогах українських легенд фігурують антропоніми, які виникли не на основі імені батька святої – Гельгі, а на пізніших давньоруських літописних та епічних варіантах: Олег, Вольга, Ілля. Тому-то, «скандинавський герой це – Odd, Holger, німецький – Helias, французький – Ogier» [3, с. 4].

З огляду на суспільну значимість Великої княгині Київської впродовж історичного розвитку як носія особового імені дописемний антропонімний релікт *Ольга* і тепер широко використовується в українському, європейському і світовому мовному середовищі. Він, зокрема, відбитий в українських назвах вулиць: Ольгинська вулиця у Києві, вулиця Княгині Ольги у Львові, Рівному, Шепетівці та ін., храмів святих Володимира і Ольги у Львові та Чикаго, пам'ятників княгині Ользі у Києві та Коростені, у фалеристиці України – «Орден княгині Ольги», у нумізматиці – «срібна монета Ольга номіналом 10 гривень», у слов'янських топонімах Ologast, Wolegast, Wolgast, назві литовської ріки Олег та ін. [4]. На честь княгині Ольги названо затоку Ольги Японського моря. 24 липня православна церква відзначає День святої Ольги (княгині Київської), а в Соборі святого Петра у Ватикані біля вівтаря розміщено мозаїчне зображення княгині Ольги.

Підсумовуючи зауважимо, що біективна ономастична пара: особова назва Ольга та носій назви Велика княгиня Київська проявляють лінгвістичну активність в українському, європейському і світовому мовному просторі, етимологічні та семантичні різночитання, що є мотивом до подальших фахових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Етимологічний словник української мови: у 7 т. / Р. В. Болдирев та ін.; за ред. О. С. Мельничука. Київ: Наук. думка, 2003. Т. 4: Н – П. 656 с.
2. Княгиня Ольга / Моя Україна. URL: <https://myukraine.org.ua/knyaginya-olga/> (дата звернення: 08.11.2022).
3. Мицько Ігор. До історії поширення у Європі переказів про княгиню Ольгу. *П'яті «Ольжині читання»*. Пліснеськ, 7 травня 2010 року. Львів, Броди, 2011. С. 3–12.
4. Ольга (княгиня). URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Ольга_\(княгиня\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Ольга_(княгиня)) (дата звернення: 08.11.2022).

5. Полное собрание русских летописей. Т. 2: Ипатьевская летопись. Москва: Изд-во вост. лит., 1962. 938 с.

6. Полное собрание русских летописей. Т. 9: VIII. Летописный сборник, именуемый Патриаршею или Никоновскою летописью. Санкт-Петербург: Типография Эдуарда Праца, 1862. 256 с.

7. Роспонд С. Структура и классификация древневосточнославянских антропонимов (имена). *Вопросы языкознания*. 1965. № 3. С. 3–21.

8. Шийка С. В. Особливості давньоруського жіночого іменника історичної Ровенщини. *Теоретичні й прикладні проблеми сучасної філології* : збірник наукових праць. Слов'янськ : Вид-во Б. І. Маторіна, 2020. Вип. 10. Частина I. С. 102–108.

9. Шийка С. В. Структурні особливості давньоруських особових назв історичної Ровенщини. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія Філологія. Соціальні комунікації. 2019. Т. 30 (69). № 4. С. 42–47. DOI <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2019.4-1/09>

10. Світлана Шийка. Особливості походження, семантики і поширення давньоруського імені Ярослав / Ярославъ. *Сучасні проблеми україністики та журналістики* : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції м. Рівне, НУВГП, 20–21 травня 2021 р. Рівне : НУВГП, 2021. С. 87–91.